

- конференції. Серія “Symposium”, випуск 23. – СПб.: Санкт-Петербурзьке об'єднання, 2002. – С. 364-369.
7. Михайлов Ф. Т. Самоопределение культуры. Философский поиск. – М.: Индрик, 2003. – 272 с.
  8. Смирнов С. А. Практикуемые модели социально-гуманитарного образования // Преподавание социально-гуманитарных дисциплин в вузах России: проблемы и перспективы / под ред. Л. Г. Ионина. – М.: Логос, 2004. – С. 153-170.
  9. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории. – СПб., Наука, 2001. – 380 с.
  10. Франк С. Л. Непостижимое. Онтологическое введение в философию религии // Сочинения. – М.: Правда, 1990. – 607 с.

Сакун А. В. Диалогизм как принцип современного образования: коммуникативный аспект.

В статье исследуется проблема диалогизма как педагогического метода современного образования. Автор акцентирует внимание на том, что действительное межличностное общение возможно при наличии открытости и взаимопризнания участников коммуникативного взаимодействия.

Ключевые слова: образование, диалог, коммуникация, консенсус, антропологический поворот, интерсубъективное поле.

Sakun A. V. Dialogism as a principle of modern education: the communicative aspect.

The paper explores a problem of dialogism as pedagogical method of modern education. The author focuses on the fact that the actual interpersonal communication is possible in the presence of openness and mutual recognition of members of communicative interaction.

Keywords: education, dialogue, communication, consensus, anthropological turn, intersubjective field.

Костюк О. В.

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена актуальним питанням освіти молоді в Україні. Розглянуті ціннісні орієнтації студентів у контексті їх соціалізації у вищому навчальному закладі. З'ясовані філософські аспекти формування світоглядних орієнтацій молоді.

Ключові слова: молодь, світогляд, ціннісні орієнтації, життєва позиція.

Проблема ціннісних орієнтацій молоді перманентно актуальна як для наукових пошуків, так і для суспільства в цілому. Насамперед це пов'язано із сутністю категорії молодь, адже основний етап соціалізації спрямований на молодих людей. Завжди є актуальними питання «деградації» чи розвитку молоді як соціальної групи, здатної до засвоєння ціннісних орієнтацій та формування адекватної щодо традиції життєвої позиції.

Метою дослідження є визначення ролі вищих навчальних закладів у формуванні ціннісних переконань студентів. Для досягнення мети дослідження необхідно виконати наступні завдання: 1) проаналізувати емпіричні дані, здійснивши компаративний аналіз предмета дослідження як на сучасному етапі, так і в радянську добу; 2) дослідити історичний досвід впливу держави на ціннісні орієнтації молоді через систему освіти та виховання; 3) з'ясувати, які форми освітніх заходів є ефективними та доцільними в контексті порушеної у статті проблеми.

Емпіричною та теоретичною базою дослідження є праці науковців, у яких висвітлено питання життєвих цінностей молоді, зокрема роботи Т. Артемоної, Т. Глоби, В. Майданевич, О. Чуба та інших [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7].

Система вищої освіти входить у життя молоді людини у 17-18 років. У цей період закінчується період соціальної адаптації, відбувається інтеріоризація, окреслюється тенденція до екстеріоризації особистості. Основні моральні максими та світоглядні постулати якщо не відкрито, то латентно присутні. У цьому контексті постає проблема ролі вищих навчальних закладів у формуванні ціннісних та світоглядних орієнтирів студентства.

Молодь на системному та науковому рівні стикається з філософською проблематикою на етапі, коли основні переконання сформовані, перебувають на стадії закріплення або навіть поширюються серед оточуючих. Безумовно, що ця система цінностей сформувалася під впливом сім'ї та соціально активного оточення (друзів, знайомих, засобів масової інформації та інше).

Проблема полягає в тому, який вплив і в якій формі може здійснювати система вищої освіти на фактично сформовану особистість. В ідеалі соціально набуті знання мають не суперечити знанням, які студент отримує у ВНЗ. Вища освіта може систематизувати та скорегувати, спрямувати особистість.

Це питання специфічно вирішувалось у різні історичні епохи. У

стародавніх Афінах існувала стандартизована система виховного процесу для молоді, фактично з необхідністю відбувалася соціальна адаптація, інтеріоризація, а після ініціації (прийняття громадянства) і екстеріоризація набутих знань та переконань. Це доцільно, якщо освіта є частиною державного механізму управління суспільством. Відповідним чином процес виховання здійснювався у Середньовіччі та у Новий час, особливо у авторитарних та тоталітарних державах.

Сучасний західний світ розбудував специфічну ціннісно-світоглядну систему у вигляді ліберальної ідеології, яка базується та індивідуальній свободі, толерантності та рівності перед законом. У межах такої системи держава через освіту не має тотального та виключного права формувати життєві позиції індивідуума. Цікавий момент – людина отримує громадянство від народження, а не внаслідок певної послідовності виховних дій. Цим держава формально визнає індивідуальну свободу громадянина від народження, а отже позбавляє себе монополії на виховання громадян.

Якщо слідувати за ліберальними постулатами, то вища освіта повинна надавати знання, а не тлумачення цих знань з точки зору лише однієї світоглядної та морально-етичної позиції. Відповідно, виховний процес у стінах вищої школи є атавізмом, адже він не є сутністю цієї форми освіти. Виховний процес у межах ВНЗ може мати негативний аспект, якщо суперечитиме системі виховання певної сім'ї (маємо на увазі етнічні, релігійні, світоглядні та інші традиції), у якій відбувалася соціалізація індивіда. Тому інститут вищої освіти у західному світі є автономним від класичної системи виховання, адже виховання має суб'єктивний характер. Наголос робиться на поширення наукових знань, що мають вищий рівень об'єктивності та істинності.

Виходячи із сучасної наукової та ідеологічної парадигми, поширення та продукування відповідних знань серед студентства є основною функцією вищого навчального закладу. Звісно, дискусійним є питання панування лібералізму як ідеології, однак в контексті цього дослідження лібералізм розуміється як метаідеологія, що базується на принципах індивідуальної свободи, толерантності, рівності перед законом, які є складовими частинами в тій чи іншій мірі конкретно-історичних ідеологій сучасності (соціал-демократія, консерватизм, лібералізм).

Особлива специфіка притаманна викладанню гуманітарних чи філософських дисциплін (філософія, логіка, етика, естетика, політологія, релігієзнавство, соціологія та інші). Справа в тому, що ці дисципліни фактично структурують, оновлюють та верифікують знання молоді про соціальний та внутрішній (особистісний) світ. Саме

ці дисципліни можуть безпосередньо впливати на життєві позиції, ціннісні та світоглядні орієнтації молоді.

Суть наступного питання полягає у тому, у якій формі цей вплив має відбуватися, щоб досягти найбільшої ефективності. По-перше, слід зазначити, що під впливом маємо на увазі поширення не суб'єктивних настанов щодо спрямованості та сенсу життя, а засвоєння знань, які закріплюють цінності сучасного світу з наукової точки зору.

У контексті питання, чи потрібен такий вплив, варто зазначити, що ціннісні орієнтації молоді за останні десятиліття змінилися. Дослідження цінностей молоді Радянського Союзу 60-их, 70-их та 80-их років засвідчило, що молоді люди на той час розподіляли життєві цінності за наступною ієрархією: корисна та цікава робота, освіта, сімейне щастя. Вже в 90-х роках на перше місце вийшли задовільні житлові умови, пізніше пріоритет отримали сім'я та наявність друзів [5].

Сучасні дослідження вказують на пріоритетність наступних цінностей: здоров'я, сім'я та високооплачувана робота. Очевидно, що життєва позиція (чітко виражений, відносно встановлений, визначений характер оціночних суджень людини про навколишню дійсність, певні об'єкти, спосіб поведінки в певній ситуації при характерній мотивації, спрямованість діяльності, заснованої на цілісних відносинах) молоді не зазнає кардинальної деградації. Однак є тенденція до зміни пріоритетів. Цінності, що опинилися на вершині, стають більш буденними, пов'язаними з індивідуальним буттям людини. Некоректно ставити питання про подолання буденності, оскільки вона не тільки складає сучасний образ щасливого життя, а й є його екзистенційним проявом. Іманентно у молоді присутні цінності індивідуальної свободи та толерантності, однак вони не є актуалізованими, хоч, фактично, є неусвідомленим підґрунтям ціннісних орієнтацій. Освітні заклади можуть надати цим цінностям академічного забарвлення, актуалізувати, вивести їх на свідомий рівень. Таким чином цінності буденного життя отримують свідоме обґрунтування та позбавляться вульгарних нашарувань.

Класичне викладання гуманітарних дисциплін не є ефективним з точки зору формування життєвої позиції студента, оскільки вимагає від студента соціальної адаптації до позиції, яку пропагують у стінах вищих навчальних закладів. Така форма поширення знань зустрічає спротив у студента, який вже пройшов соціальну адаптацію до середовища (сім'я, друзі і т. д.). Таким чином засвоєні знання, як правило, не інтеріоризуються, а відкидаються як не потрібні для практичного життя.

Перспективним шляхом формування життєвої позиції студентської молоді може бути виклад матеріалу, що базується не на відтворенні знань, а на їх застосуванні до практичного мисленнєвого процесу. Перевірка знань студента повинна базуватися на вирішенні творчих завдань, проблемних ситуацій на основі запропонованого понятійного апарату. Прикладом таких завдань можуть бути наступні: у чому полягає сенс життя (відповідь обґрунтуйте); побудуйте доцільну для України модель республіканського правління тощо. Таким чином у процесі навчання студент буде змушений обґрунтувати отримане знання через залучення до процесу його верифікації, що сприятиме інтеріоризації отриманих знань.

Отже, на сучасному етапі при формуванні життєвої позиції студентської молоді необхідно враховувати рівень її соціалізації на момент вступу до навчального закладу, здійснювати виховний процес не через імперативне (зовнішнє до суб'єкта) просвітництво, а через засвоєння студентом знань про людину та суспільство на основі інтеріоризації, тобто залучення отриманих знань до життєвої позиції та ціннісних орієнтацій молоді.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці концептуальної моделі викладання предметів гуманітарного циклу як складової формування світоглядних настанов молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Артемонова Т.* Основні духовні пріоритети студентської молоді: напрями трансформації // Вища освіта України. – 2008. – № 1. – С. 72-75.
2. *Глоба Т. М.* Генеза проблеми виховання загальнолюдських цінностей у зарубіжній науковій думці // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія. – Вип. 3. – Донецьк: ДНВЗ “ДонНТУ”, 2009. – С. 14-18.
3. *Майданевич В. П.* Теоретичний аспект вивчення життєвої позиції громадянина в системі сучасної педагогіки // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка (34). – Житомир, 2007. – С. 144-146.
4. *Мини Г., Чечетина И.* Молодежь в зеркале социологии / Г. Мини, И. Чечетина. – Рига : ЛИЕСМА, 1980. – 208 с.
5. *Молодежь Украины: ожидания, ориентации, поведение* – К. : Наукова думка, 1993. – 160 с.
6. *Соціально-професіональні орієнтації студентства (соціологічне дослідження) // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – Вип. 7. – 1999. – С. 43-47.*

7. Чуба О. Є. Трансформація життєвих цінностей педагога на сучасному етапі розвитку суспільства // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – Т. 11. – Ч. 6. – К., 2009. – С. 441-448.

Костюк А. В. Философские аспекты стратегии формирования ценностных ориентаций молодежи в контексте системы высшего образования современной Украины.

Статья посвящена актуальным вопросам образования молодежи в Украине. Рассмотрены ценностные ориентации студентов в контексте их социализации в высшем учебном заведении. Определены философские аспекты формирования мировоззренческих ориентаций молодежи.

Ключевые слова: молодежь, мировоззрение, ценностные ориентации, жизненная позиция.

Kostyuk O. V. Philosophical aspects of the value orientation of young people in the context of the education system of modern Ukraine.

Article is devoted to the issues of the youth education in Ukraine. Discusses the value orientations of the students in terms of their socialization in higher education. Determined by the philosophical aspects of the formation of ideological orientations of the youth.

Keywords: the young, world, values, attitude.

Зьолко О. О.

ОСОБИСТІТЬ ЛЮДИНИ ЯК ПІДСТАВА ПОРОДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

У статті розкрито процес розвитку людини з погляду різних філософських течій, проаналізовано людину як вихідний пункт для запуску механізму взаємодії людини та суспільства; розкрито проблему розвитку особистості через проблему смислів та висвітлено інтелектуальну цивілізацію як новий тип організації соціального життя людини, що детермінує породження нових смислів і смислових полів (глобального, або планетарного, і локальних).

Ключові слова: людина, особистість, розвиток особистості, інтелект, інтелектуальна цивілізація

Ми живемо в період становлення суспільства знань, причому не просто знань, які фіксують ті чи інші аспекти дійсності, а знань, завдяки яким відбувається становлення нових цивілізаційних вимірів, що вимагає енергії інтелекту, інноваційного мислення та інноваційної людини. Одночасно відбувається становлення планетарного